

Kommittén uppmanar kommissionen att skapa särskilda finansieringsmöjligheter för kvinnoorganisationerna i det civila samhället i AVS-länderna.

7.9 Generellt sett vore det lämpligt att skapa särskilda kanaler för kvinnoorganisationer när det gäller både urvalskriterierna för icke-statliga aktörer och tillgången till finansiering.

7.10 Kurser som syftar till främjandet av verksamheten i sammanslutningar och organisationer för kvinnofrågor på lokal nivå, inom ramen för Cotonouavtalen, skulle kunna vara ett lämpligt instrument för genomförandet av dessa avtal.

7.11 Kommittén åtar sig att främja anordnandet av seminarier för att fastställa och fördjupa ämnen som rör kvinnors status och deltagande i AVS-länderna.

7.12 Kommittén kräver lika deltagande av kvinnodelegationer vid dessa seminarier och främja möten mellan kvinnor och deras sammanslutningar från både AVS-länderna och andra tredje länder.

7.13 Kommittén åtar sig att under första halvåret 2005 organisera en konferens med sina samarbetspartner. Konferensens teman skulle vara uppvärdering av kvinnornas roll i beslutsprocesserna, fastställande av vilka hinder som finns och vilken strategi som kan utvecklas med utgångspunkt i kvinnornas roll i utvecklingsprocessen.

Bryssel den 15 september 2004

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs

ordförande

Roger BRIESCH

Yttrande från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén om "Mot det 7:e ramprogrammet: Forskningsbehov inom området demografiska förändringar – Livskvalitet för gamla samt tekniska behov"

(2005/C 74/09)

Den 29 januari 2004 beslutade Ekonomiska och sociala kommittén att i enlighet med artikel 29.2 i arbetsordningen utarbeta ett yttrande på eget om "Mot det 7:e ramprogrammet: Forskningsbehov inom området demografiska förändringar Livskvalitet för gamla samt tekniska behov".

Sektionen för inre marknaden, produktion och konsumtion, som svarat för kommitténs beredning av ärendet, antog sitt yttrande den 14 juli 2004. Föredragande var **Renate Heinisch**.

Vid sin 411:a plenarsession den 15–16 september 2004 (sammanträdet den 15 september 2004) antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén följande yttrande med 144 röster emot, 1 röst för och 2 nedlagda röster:

1. Sammanfattning

Motivering:

1.1 Mot bakgrund av de demografiska förändringarna och de möjligheter och risker för livskvaliteten som dessa medför för ett växande antal äldre människor i Europa begär kommittén

a) att man tar med en nyckelåtgärd rörande denna fråga i det sjunde ramprogrammet för forskning, och

b) att kompletterande åtgärder vidtas för att skapa ett väl underbyggt beslutsunderlag så att man i god tid kan planera, besluta och agera politiskt på både europeisk och nationell nivå.

Biologiska, psykologiska, sociala, kulturella, tekniska, ekonomiska och strukturella aspekter av åldrandet är tätt förknippade med varandra. Åldrandet äger samtidigt alltid rum i en konkret rumslig och samhällelig kontext. Denna kontext karakteriseras i Europa av starka geografiska, kulturella och socialstrukturella motsatser. Varken åldrandets många olika dimensioner eller varierande villkor beaktas tillräckligt i de nuvarande forskningsprogrammen. Det är endast en sådan bredt och långsiktigt inriktad forskning som kan leda till välunderbyggda planerings- och beslutsunderlag, vilket krävs med tanke på den förändrade åldersstrukturen inom de mest skiftande samhällsområden och på alla beslutsnivåer.

Angående a): Ett forskningsbehov finns framför allt när det gäller

- Ekonomisk politik och finanspolitik (4.1)
- Arbete och sysselsättning (4.2)
- Äldre människors livssituation (4.3)
- Den sociala och fysiska miljön (4.4)
- Livslångt lärande (4.5)
- Hälsa och vård (4.6)
- Ny teknik (4.7)
- Inventering, sammankoppling och komplettering av befintliga kunskaper (4.8).

Åldrandet har många olika aspekter och utspelar sig under olika kulturella, ekonomiska och strukturella omständigheter. Detta innebär att det krävs en långsiktig tvärvetenskaplig forskning.

Angående b) anses framför allt följande kompletterande åtgärder vara nödvändiga för att säkerställa efterlevnaden av artikel 85 i fördraget om upprättande av en konstitution för Europa, som föreskriver rätten för alla äldre EU-medborgare att leva ett värdigt liv och att aktivt delta i olika beslutsprocesser:

- Användning av den "öppna samordningsmetoden" för att anta ett enhetligt tillvägagångssätt för – och en klassificering av – indikatorer för äldre människors livskvalitet i europeiska länder, för att möjliggöra utbyte av erfarenheter, jämförelser mellan olika delar av Europa och ömsesidigt lärande, främja dialogen mellan företrädarna för det organiserade civila samhället och de ansvariga generaldirektoraten vid kommissionen och komma överens om gemensamma värdegrunder i ett samhälle som åldras.
- Inrättande av ett gemensamt övervakningscentrum för att upprätta en europeisk byrå med inriktning på åldrande och en databas för att skaffa sig kunskaper, samla in och föra dem vidare för att förbättra den öppna samordningsmetoden samt för att dra slutsatser av praktisk och politisk betydelse.
- Inrättande av en sektorsgruppering för "Ett åldrande samhälle" i EESK.
- Workshops och konferenser för att öka kunskaperna om de demografiska förändringarna, lyfta fram behovet av skyndsamma preventiva och kompletterande åtgärder, öka medvetenheten, ge forskningsresultat så stor spridning som möjligt och främja utbyte mellan de "gamla" och de "nya" medlemsländerna.

Målsättning:

Upprättande av en omfattande kunskapsbas:

- För politiska åtgärder för att behålla och, om nödvändigt, höja livskvaliteten för den äldre generationen idag och i framtiden.

- För att stärka Europas ekonomiska utveckling och konkurrenskraft beträffande den potential som de demografiska förändringarna medför.

2. Inledning

2.1 De demografiska förändringarna i befolkningens struktur är både en stor historisk framgång och en av vår tids utmaningar. Aldrig tidigare har hela generationer med rätta kunnat hoppas på och förvänta sig att få uppleva så många år i hög ålder. Denna nya fas i livet kan utformas på många olika positiva sätt men medför också helt nya uppgifter för individen och samhället. I de flesta länder i Europa har många äldre människor de inkomster och de fysiska och kognitiva förutsättningar som krävs för att de skall kunna utforma detta tillskott av år på ett självständigt och tillfredsställande sätt. Därigenom uppstår nya möjligheter till ekonomisk och samhälls utveckling. Med stigande ålder följer å andra sidan också en risk för att de fysiska, sensoriska och kognitiva förutsättningarna försämras och därmed också en risk för funktionella begränsningar. Bortsett från detta finns det grupper i samhället som inte besitter de materiella, sociala och personliga förutsättningar som krävs för att de skall kunna åldras med värdighet. Det senare gäller framför allt ett stort antal ensamstående äldre kvinnor. Också mellan Europas länder finns det stora skillnader i detta avseende. Förskjutningen av åldersstrukturen i alla länderna tvingar dessutom fram en omfördelning av befintliga medel och en anpassning av systemen för hälsovård och social trygghet. Befolkningens åldrande berör – även om tidsförloppen skiljer sig åt – alla EU:s länder. I sin rapport om EESK:s verksamhet 2000–2002 skriver ordföranden (s. 69):

2.2 "Kommittén har också uppmärksammat de oroväckande demografiska prognoserna och hur de kan påverka sysselsättningen, folkhälsan och pensionerna."

2.3 Det är denna utveckling som ligger till grund för denna initiativrapport om forskningsbehovet på området "demografiska förändringar – livskvalitet för gamla samt tekniska behov". Önskemålet är att en nyckelåtgärd rörande denna fråga skall tas med i det sjunde ramprogrammet för forskning. Det handlar om två skilda aspekter som ändå hänger nära samman med varandra: för det första de demografiska förändringarna som sådana, som orsakas av, å ena sidan, nedgången i födelsetalen och de förändringar i familjestrukturen som detta leder till och, å andra sidan, uppgången i befolkningens medellivslängd. För det andra åldrandet och åldern som en separat fas i livet med inte bara en stor potential på området sociala, kulturella, organisatoriska, tekniska och ekonomiska innovationer utan även risker. På båda områdena finns det ett behov av forskning både när det gäller följderna för samhället som helhet och det politiska handlingsbehovet (makronivå) och följderna och handlingsbehovet när det handlar om att säkerställa de äldre medborgarnas livskvalitet. Här måste man alltid ta hänsyn till att män och kvinnor kan ha olika livsvillkor (mikronivå).

3. Bakgrund och motivering till initiativet

3.1 Eftersom det handlar om historiskt sett nya demografiska förskjutningar med förändringar i befolkningens struktur och den sociala strukturen finns det ett behov av större kunskaper, för att man skall kunna bedöma konsekvenserna för samhällets utveckling som helhet och fatta väl underbyggda beslut och på så sätt planera, besluta och agera politiskt på både europeisk och nationell nivå. EESK:s yttranden och kommissionens meddelanden om sysselsättningspolitiken⁽¹⁾, om den sociala integrationen⁽²⁾, hälso- och sjukvården, livslångt lärande⁽³⁾ m.m. pekar åt samma håll.

3.2 En sådan kunskapsbas är också en förutsättning för sociala, kulturella, organisatoriska, ekonomiska och tekniska innovationer, som å ena sidan hjälper äldre människor att bibehålla sin livskvalitet och för det andra kan bidra till att hälso- och socialsystemen avlastas. Det snabbt stigande antalet människor i hög ålder och, delvis till följd av detta, att flera generationer av äldre existerar samtidigt är en av de främsta anledningarna till att det behövs helt nya slags tjänster och yrken.

3.3 Projekt som erhållit stöd inom ramen för det femte ramprogrammet för forskning, nyckelätgården "den åldrande befolkningen" (nyckelätgård 6) inom det tematiska programmet för "livskvalitet och förvaltning av de levande resurserna", har redan frambringt en rad viktiga resultat rörande denna frågeställning. GD Forskning har nyligen sammanställt en halvtidsrapport om vilka rön och erfarenheter denna sektorsövergripande nyckelätgård frambringt. Omsättningen av projektresultaten från telematikprogrammet kan också bidra till att höja äldre och funktionshindrade människors livskvalitet. Denna helhetsansats som bland annat tillämpades i telematikprogrammet i slutet av 1990-talet har dock inte slagit igenom rent allmänt.

3.4 Inom det sjätte ramprogrammet för forskning ägnas främjandet av forskningen om befolkningens åldrande och följderna av denna process för individen och samhället uppmärksamhet endast inom några få underordnade områden inom ramen för följande prioriteringar: "Biovetenskap, genomik och bioteknik för bättre hälsa" (prioritet nr 1), "Informationssamhällets teknik" (prioritet nr 2), "Medborgare och styrelse reformer i ett kunskapssamhälle" (prioritet nr 7) och FoTU som underlag för politik och planering för att föregripa framtida vetenskapliga och tekniska behov (prioritering 8) samt ERA-NET.

3.4.1 Viktiga rön av politisk betydelse kan framför allt förväntas inom de projekt som för närvarande pågår inom

(1) KOM(2004) 146 slutlig. Rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000 om inrättande av en allmän ram för likabehandling. Kommissionens meddelande om att stärka genomförandet av den europeiska sysselsättningsstrategin, bilaga 1, 26.3.2004 KOM(2004) 239 slutlig. http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/legis/legln_en.htm.

(2) Rådets beslut 2000/750/EG om inrättande av gemenskapens handlingsprogram mot diskriminering (2001–2006). http://europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/legis/legln_en.htm. EESK:s yttrande EGT C 284, 14.9.1998. Broschyr EESC-2000-018 "Jobs, Learning and Social inclusion: The work of the European EESC".

(3) Rådets beslut av den 27 juni 2002, nr 2002/C 163/01, EGT C 163, 9.7.2002. KOM(2002) 678 slutlig (november 2001). Jfr även KOM(2004) 156 slutlig.

prioritet nr 8 – demografiska prognoser och åldersrelaterade hälso- och sjukvårdskostnader och -utgifter. Ett särskilt strategiskt mål inom IST-programmet är att främja integrationen av äldre och funktionshindrade i informationssamhället. På detta område finns det också redan en rad användbara resultat och lovande projekt med stora konsortier och industrideltagande. Trots detta krävs det fortfarande stora ansträngningar för man skall kunna fylla alla de luckor som återstår. "Befolkningens åldrande" står dock inte upptaget som en egen punkt bland de tematiska prioriteringarna.

3.5 Man kan förvänta sig att de medicinsk-biologiska projekt som erhåller stöd inom ramen för det femte och det sjätte ramprogrammet för forskning kommer att leda till stora framsteg i fråga om kunskaper om åldersrelaterade fysiologiska och biologiska processer, sjukdomsbekämpning och bibehållen hälsa.

3.6 Rönen på detta område är utan tvivel viktiga. De kan dock inte lösa de problem som de äldre står inför eller inom en nära framtid bidra till att lösa de extra uppgifter som de europeiska samhällena som helhet kommer att ställas inför genom det stigande antalet äldre människor, särskilt i hög ålder. På grund av de förhållandevis låga födelsetalen minskade de unga människornas (under 20 år) andel av EU:s sammanlagda befolkning mellan 1960 och 2001 från 32 % till 23 %, medan andelen äldre (60 år och äldre) under samma period ökade från 16 % till 22 %. Äldrekvoten, dvs. den procentuella andelen av befolkningen som är 60 år eller äldre i förhållande till den del av befolkningen som är mellan 20 och 59 år, ökade under samma period från 29,5 % till 38,9 %. De kommande åren kommer andelen äldre på grund av de låga födelsetalen under de tre senaste årtiondena att öka ytterligare, och år 2020 kommer de att utgöra 27 % av befolkningen. Detta innebär att mer än en fjärdedel av alla europeiska medborgare då kommer att vara 60 år eller äldre. (4) Det är framför allt antalet personer i hög ålder som kommer att öka kraftigt (se även 4.5.1). Med tanke på den stora räckvidd befolkningens åldrande har och de för närvarande ännu helt oförutsägbara konsekvenser som den kommer att få inom alla möjliga samhällsområden, måste forskningsperspektivet tydligt breddas. På samma sätt som åldrandet i sig inte bara är en biologisk process utan omfattar många olika aspekter i en process som varar i många år, måste även forskningen om ålder och åldrande bedrivas långsiktigt och tvärvetenskapligt. Målet med forskningen kan inte bara vara att förbättra hälsan och förlänga livet. Det måste handla mer om att genom forskning höja livskvaliteten under de år som tillkommit.

(4) Europeiska gemenskaperna (2002). European Social Statistics: Demography. Eurostat Theme 3: Population and Social Conditions. Luxemburg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

3.7 Därför borde man i det sjunde ramprogrammet för forskning ta med en nyckelåtgärd rörande de utmaningar som de demografiska förändringarna medför, ett komplement till den hittills snarast medicinsk-biologiskt inriktade forskningen med ett social- och beteendevetenskapligt, kulturellt, socioekonomiskt perspektiv inriktat på ett livslångt förebyggande arbete. En sådan helhetsinriktad forskningsansats måste omfatta både grundforskning och tillämpad forskning och utveckling.⁽¹⁾ Dessutom borde de europeiska organisationer involveras som är mest representativa för de äldre. Detta rekommenderas även i det andra handlingsprogrammet om åldrandefrågor, som antogs vid den andra världskonferensen om åldrandefrågor i Madrid i april 2002 och i den strategi som antogs av FN:s ekonomiska kommission för Europa (FN/ECE) med anledning av ministerkonferensen i Berlin i september 2002. Med tanke på de långa och komplexa politiska beslutsprocesserna är det mycket angeläget att sådan forskning främjas. Nedan förklaras forskningsbehovet på vissa områden mer ingående.

4. Forskningsbehovet på enskilda områden

Detta initiativ är framför allt inriktat på behovet av forskning om hur man kan göra livet och åldrandet till en positiv upplevelse för de europeiska medborgarna mot bakgrund av de demografiska förändringarna. Hit hör för det första åldrandet och levnadsvillkoren för de berörda själva som i Europas olika länder kan ta sig mycket olika former. Hit hör också de samhällsliga ramarna, som också är mycket olika i de enskilda länderna.

Det finns många områden som berörs av förändringarna i befolkningsstrukturen, men här tar vi endast upp de områden där det finns ett särskilt stort innovationsbehov och därmed också ett större behov av tvärvetenskaplig forskning.

4.1 Forskningsbehovet på området ekonomisk politik och finanspolitik

4.1.1 En central aspekt som kommer till korta i det sjätte ramprogrammet för forskning är det socioekonomiska perspektivet: Effekten av de demografiska förändringarna, som enligt undersökningar utförda av GD Ekonomi och finans kommer att vara graverande. Därför krävs det en solid kunskapsbas, som gör det möjligt att samköra uppgifter om inkomster och sysselsättning med uppgifter om hälsa och socialt beteende. För att kunna utarbeta väl underbyggda prognoser måste man kontinuerligt och under längre tidsperioder inhämta statistiska

⁽¹⁾ INT/229 – KOM(2004) 9 slutlig; jfr även INT/163 – KOM(2002) 565 slutlig, framförallt punkterna 3.3 och 4.2.

uppgifter (bra exempel på detta är *English Longitudinal Study of Ageing* [ELSA] om hälsa samt den amerikanska (USA) *Retirement Survey* [HRS]). Härav följer följande frågor för forskningen:

- Demografiska prognoser är mycket osäkra, men politikerna måste konkret kunna planera hälso- och sjukvården, den sociala tryggheten och åldersförsäkringen. Vilka uppgifter behövs och måste samlas in för att motsvarande politiska åtgärder skall kunna stödjas?
- Vilken betydelse har de demografiska förändringarna för konsumtionen och sparandet? Vilka förhållningssätt kan man förvänta sig och vilken reaktion vore rimlig när det gäller den högre medellivslängden?
- Vad finns det för samband mellan befolkningens åldrande och produktiviteten? Vilka konsekvenser får detta för produktiviteten, innovationsförmågan och företagsamheten?
- Hur kan de positiva möjligheter som uppstår i och med de demografiska förändringarna beträffande nya produkter och tjänster användas till gagn för dagens och framtidens gamla människor och samtidigt stärka Europas ekonomiska utveckling ("Knowledge Economy")?
- Vilket ekonomiskt beteende kan man i framtiden förvänta sig av äldre människor, som till stor del kommer att vara friskare, bättre utbildade och mer mobila än dagens äldre människor, men vars situation, särskilt i de lägre sociala samhällsskikten, riskerar att försämrats? (Jfr även punkterna 4.2.1 och 4.3.6).

4.2 Forskningsbehov på området arbete och sysselsättning

4.2.1 När det gäller förskjutningen av åldersstrukturen och den omfördelning av knappa resurser (som inte kan öka i samma takt) som denna tvingar fram, är i framtiden både företagen, de sociala trygghetssystemen och de som åldras hänvisade till att de äldres arbetskraft och vetande utnyttjas längre än vad som är fallet i dag.⁽²⁾ Det är känt att äldre i allmänhet inte presterar mindre än unga, men att vissa färdigheter blir sämre medan andra blir bättre. Av detta följer följande forskningsbehov:

- På vilka arbetsområden kan äldre arbetstagares färdigheter bli mer värdefulla också med stigande ålder?
- Vilka alternativa arbetstillfällen och strukturer bör man skapa för att göra det attraktivt att förvärvsarbeta även i hög ålder? Vore t.ex. deltidsarbete en möjlighet?

⁽²⁾ Jfr EESK:s yttrande "Innovationspolitiken", EUT C 10, 14.1.2004, punkt 4.7.

- Hur kan man förbättra hälso- och säkerhetsituationen på arbetsplatsen för att arbetstagare skall kunna förvärvsarbeta aktivt ännu längre?
- Hur kan man utforma arbetsplatserna och arbetsmiljön och reglera arbetstakten och arbetets organisation för att de äldre skall kunna arbeta optimalt? I vilken mån kan man ta hjälp av anpassad teknisk utrustning?
- Hur kan man integrera framför allt långtidsarbetslösa och personer som av andra skäl (t.ex. vård av barn eller anhöriga) inte förvärvsarbetat under en längre tid i arbetslivet?
- Varför gör sig företag av med äldre arbetstagare? Varför stiger arbetslösheten framför allt bland äldre kvinnor?
- Vad finns det för hinder för längre anställning eller nyanställning av äldre arbetstagare och hur kan man undanröja dessa hinder?
- Hur flexibelt kan och bör övergången från fullt förvärvsarbete till pension utformas för att vara till nytta för såväl de äldre arbetstagarna och företagen som för de sociala trygghetssystemen?
- Hur kan och bör överföring av kunskap ske för att de kunskaper och den stora erfarenhet som de äldre arbetstagarna förvärvat under många år skall kunna förmedlas till de yngre, för att dessa skall vilja ta till sig "de gamla" kunskaperna och använda dem till nytta för företaget?
- Beträffande åtgärder för vidareutbildning, jfr avsnitt 4.5.

De äldres stigande andel av den totala befolkningen gör det dessutom nödvändigt att utvidga befintliga yrkesfält och skapa nya. Det finns dock inte tillräckligt med information om på vilka områden det är särskilt angeläget att bredda yrkesfärdigheterna så att de anpassas till äldre personers krav och behov, och på vilka områden det behövs nya verksamhetsfält och det därmed finns nya möjligheter till sysselsättning.

Denna utveckling bör analyseras med avseende på

- de förändringar i inkomst- och konsumtionsmönstren som hänger samman med de demografiska förändringarna (jfr även 4.1.1 och 4.3.6),
- den minskade mobiliteten vid hög ålder: här kan man tänka sig nya hemtjänster som kan utvecklas, t.ex. frisör och fotvård i hemmet liksom tillhandahållande av tjänster på distans, t.ex. försäljning och rådgivning via telefon och liknande tjänster.
- När det gäller sysselsättningspolitiska frågor, särskilt på områdena hälsa och vård, se avsnitt 4.6.

4.3 Forskningsbehov om äldre människors levnadsvillkor

4.3.1 Åldrandet är inte bara en biologisk utan framför allt också en social process. De sociala ramarna ser mycket olika ut i Europas olika länder. Detta gäller dels makronivån med de politiska och sociala system som vuxit fram genom historien, dels mikronivån med olika individers olika bakgrund och förutsättningar. På samma sätt finns det olika sätt att åldras och vara gammal i olika befolkningsgrupper. Dessa skillnader – oavsett om det handlar om kvinnors och mäns olika förutsättningar, skillnader i personlig och yrkesmässig bakgrund, materiella levnadsvillkor m.m. – måste beaktas i forskningen om äldre människors levnadsvillkor.

4.3.2 Mellan Europas länder finns det stora skillnader i fråga om klimat, topografi, befolkningstäthet och boendeformer, transportinfrastruktur, social trygghet och många andra aspekter som påverkar individens möjligheter att välja sin egen livsföring och aktivt delta i samhället. I vissa länder finns det minimipensioner som räcker till en godtagbar livsföring på ålderns höst. I andra länder täcker pensionen inte ens basbehoven. Mellan och inom de enskilda länderna och inom den stora gruppen äldre människor finns det stora skillnader.

- Hur påverkar de olika välfärdssystemen i Europas länder de äldres livskvalitet?
- Finns det förebyggande åtgärder som kan kompensera att äldre människor har sämre tillgång till goda bostäder, bekväma transportmedel, kulturutbud, sund näring eller nya teknologier och därmed intrånget på deras livskvalitet?
- Hur kan man mot bakgrund av nedskärningarna i den sociala tryggheten och vårdförmånerna garantera livskvaliteten hos de äldre människor vars fysiska och sociala existens hotas av fattigdom, kronisk sjukdom, brist på bildning, otillräckliga språkkunskaper eller annan brist på resurser?
- Under vilka omständigheter lever personer som inte (längre) kan leva ett självständigt liv på egen hand? Vad finns det för bestämmelser för dessa personer i de europeiska medlemsstaterna och vilka åtgärder krävs för att värna om deras intressen?
- Under vilka villkor lever äldre människor på hem/institutioner? Vilka former av intressebevakning finns det för dem?

— Vilka förutsättningar finns det för förebyggande insatser, omhändertagande och vård för Alzheimerpatienter och personer med andra demenssjukdomar i de europeiska medlemsstaterna? Vilka möjligheter för och erfarenheter av olika boendeformer finns det?

4.3.3 Självständighet, självbestämmande och social integration är viktiga personliga och samhällspolitiska mål. Förverkligandet av dessa mål är i högre ålder och framför allt i mycket hög ålder av flera olika skäl hotat. För det första ökar med åldern risken för försämrad hälsa. Ofördelaktiga miljöförhållanden och brist på ekonomiska resurser gör det i detta fall svårare för individen att bibehålla sin självständighet och sin sociala delaktighet. På samma sätt kan samhällets normer och föreställningar, t.ex. fördomar, utgöra hinder och leda till att äldre människor utestängs från viktiga samhällsområden. Som motargument mot de negativa föreställningarna om äldre kan dock nämnas att en övervägande majoritet av de äldre under många år kan föra ett självständigt liv och ta ansvar för sig själva. Dessutom gör de en viktig insats för familjen och samhället genom att (socialt och finansiellt) stödja de andra generationerna och genom sitt frivilliga arbete i politiska organ, fackföreningar och kyrkliga organ.

4.3.4 När det gäller många ofördelaktiga yttre omständigheter och hälsoproblem besitter äldre människor också stora psykologiska färdigheter som kan hjälpa dem att lösa sådana problem. Denna inre jämvikt blir dock alltmer hotad allt eftersom problemen blir fler.

— När krävs det ingripanden och vilket slags ingripanden krävs för att man skall kunna undvika en överbelastning av de äldre och i stället hjälpa dem att komma över kritiska livssituationer?

— Vilka åtgärder krävs för att man skall kunna tillfredsställa de behov som går utöver basbehoven, t.ex. det psykologiska behovet av trygghet, av familjerelationer och andra mänskliga relationer och av social integration?

4.3.5 Det stora flertalet är relativt friska och aktiva under de 20 till 30 år som de tillhör gruppen äldre. Eftersom detta historiskt sett är en ny situation finns det inte många förebilder för hur denna fas i livet brukar gestalta sig. Det finns knappast någon tillförlitlig och europeiskt jämförbar statistik att tillgå inom de områden där äldre i dag är verksamma och gör viktiga samhälleliga, sociala och ekonomiska insatser – genom betalt eller ideellt kyrkligt, politiskt eller fackligt arbete, eller genom att stödja, utbilda och ta hand om ungdomar.

— Hur kan man utveckla verksamhetsområden, erbjudanden om vidareutbildning, möjligheter att mötas och former för att delta i samhället och på så sätt erbjuda äldre möjligheter att få en tillfredsställande vardag – vilket även gagnar samhället – under denna levnadsfas?

— I hur hög grad skiljer sig äldre kvinnors intressen, erfarenheter, behov och förmåga från äldre mäns? Hur kan och bör man ta hänsyn till dessa skillnader?

— Hur kan de äldre delta, direkt eller genom de organisationer som företräder dem, i beslutsprocesser på de nationella och europeiska nivåerna som rör deras rätt till ett värdigt och självständigt liv och deltagande i det sociala och kulturella livet, så att artikel 25 i stadgan om de grundläggande rättigheterna verkligen efterlevs?

— Vilket behov av överregional och gränsöverskridande rörlighet finns det hos äldre personer, särskilt hos äldre migranter, och hur kan uppfyllandet av sådana behov (på liknande sätt som för arbetstagare) underlättas?

4.3.6 Den åldrande befolkningen sägs leda till problem, stigande sociala kostnader samt ökande kostnader för hälso- och sjukvård – de anses därmed för det mesta utgöra en belastning. Det finns dock positiva aspekter på denna fråga, som knappast diskuteras och som förblir nästan helt och hållet ouppmärksamade. Dit hör exempelvis det faktum att äldre inte längre belastar arbetsmarknaden men att de som konsumenter bidrar till den ekonomiska utvecklingen.

— Hur skiljer sig de äldres inkomst- och konsumtionsmönster från de yngres?

— Vilka förändringar i fråga om konsumtion kan man vänta sig med tanke på kommande generationer?

— Inom vilka områden finns det särskilt stor innovationspotential för att i framtiden bättre kunna tillgodose äldre människors särskilda behov?

— Jämför också avsnitten 4.1.1 och 4.2.1.

4.3.7 I dag känner sig många äldre snarare som en belastning för samhället än som en uppskattad samhällsmedlem. Det beror bland annat på de rådande diskussionerna om problemen med vårdsystemet, på frågan om hur pensionerna skall finansieras och på den dödshjälp som tillämpas i vissa länder.

— Hur kan man i ökad omfattning synliggöra och värdera det ideella och materiella arbete äldre människor utför inom de mest skiftande områden?

- Vilka samhällspolitiska insatser måste till för att hindra de äldre från att betrakta sig själva som en belastning för samhället?
- Hur kan den allmänt negativa inställningen till de äldre ändras, så att man får en större acceptans för äldre och en positiv åldrandekultur? Hur kan de yngre bibringas större förståelse för de äldre och hur kan dialogen inom och mellan generationerna underlättas? (Jämför också punkt 4.5.2.)
- Hur skall mediernas bild av de äldre kunna göras mer mångfacetterad?
- Döden och döendet är i stor utsträckning ett tabu men utgör samtidigt en icke försumbar ekonomisk faktor. Hur undviker man en ren kommersialisering av döden och utvecklar en etisk och ansvarsfull kultur i fråga om döendet?
- Vad bör man rent allmänt tänka på när bostäder rustas upp och renoveras så att människor kan bo kvar så länge som möjligt?
- Vilka arkitektoniska eller tekniska anpassningar kan göras för att bibehålla självständigheten även när vissa funktionshinder uppstår (hörsel- och synskador, begränsningar i rörlighet, demens)?
- Hur kan innovationer inom området "intelligenta bostäder" leda till att människor kan bo kvar och klara sig själva under längre tid?
- Var i Europa finns det positiva erfarenheter inom detta område? Vad kan vi lära oss av sådana exempel?

4.4 Forskningsbehov inom det sociala/geografiska området

4.4.1 Äldre människors sociala miljö ändras dramatiskt i framtiden. Låga födelsetal, sen familjebildning och höga skilsmässotal leder till att det traditionella kontaktnätet inom familjen krymper. Eftersom den förväntade livslängden ökar kan det finnas upp till fem samtidigt levande generationer i en familj.

- Hur påverkar dessa förändringar de äldres möjligheter att integreras socialt och delta i samhället?
- Kan kommande generationer i större utsträckning förlita sig på relationer utanför familjen även i de fall de behöver nödvändigt stöd?
- Hur kan nätverken inom och utom familjen stärkas? Vilka sociala politiska åtgärder och/eller tekniska eller organisatoriska innovationer kan leda till starkare och mer bestående nätverk?

4.4.2 Studier om människors rörlighet och tidsutnyttjande visar att andelen tid som tillbringas i bostaden ökar med stigande ålder och att aktiviteter utanför bostaden avtar i motsvarande grad.

- Hur skall bostäder – både hyreslägenheter i större, äldre hus och i enfamiljshus – på ett kostnadseffektivt sätt kunna utrustas så att äldre människor kan bo kvar och vid behov få vård i hemmet när den fysiska, sensoriska eller kognitiva förmågan avtar?

4.4.3 De flesta äldre fruktar den dag då de är oförmögna att ta hand om sig själva och tvingas flytta till en institution.

- Vilka attraktiva och ekonomiskt rimliga alternativ finns det när den egna bostaden blir en belastning och det inte längre går att föra ett självständigt liv i denna?
- Vilka erfarenheter finns det av nya boendeformer, exempelvis servicelägenheter? Vad är det som gör att dessa och liknande alternativ fungerar eller inte fungerar?

4.4.4 Teknisk utrustning samt tekniska system och tjänster kan underlätta betydligt för äldre när det gäller att klara av problem i vardagen. Ofta är tekniken dock inte anpassad för äldre människors behov. Teknisk utrustning kan utformas så att alla kan använda den och den bör kunna anpassas för olika grupper av användare. Det innebär att de framtida användarna måste engageras i utvecklingsprocessen för att höja kvaliteten på såväl produkter som tjänster. Därför bör det ske ett samråd med, och ett aktivt deltagande av, de europeiska organisationer som företräder seniorer och av de äldre själva i syfte att få till stånd ett permanent erfarenhetsutbyte (social hearing) beträffande äldre människors faktiska behov.

- Vad bör tillverkare och formgivare känna till när det gäller inriktning och metoder för "design for all" samt vad gäller äldre människors förmåga, begränsningar, behov och inställning så att de tekniska produkterna kan användas bättre, anpassas och accepteras av äldre?
- Vad förändrar sig i takt med att människor blir äldre och vad kan ändra sig när de nya generationerna blir äldre?

— Hur kan de äldres föränderliga behov och förmåga beaktas i större utsträckning när det gäller utformningen av konventionell teknik? Vilka politiska åtgärder är lämpliga för att förbättra industrins och näringslivets deltagande i förverkligandet av målet om "design for all"?

— Hur kan användarna engageras på ett effektivt sätt i utvecklingen av teknisk utrustning?

Man bör också göra en mer ingående undersökning om vilka tekniska hjälpmedel som verkligen behövs och vilka övriga villkor som måste uppfyllas för att livskvaliteten för de äldre skall förbättras.

— Hur kan sådan utrustning underlätta vardagen för de äldre? Hur kan den underlätta utförandet av arbete och tjänster för vårdpersonal och för andra vid omsorgsbehov eller demenssjukdom?

— Vilka etiska aspekter måste beaktas så att exempelvis teknisk övervakning inte leder till intrång i privatlivet för förvirrade personer?

— Vilka innovationsmöjligheter erbjuder den nya tekniken och vilken påverkan har dessa på lång sikt? Vilka kompletterande sociala åtgärder krävs för att höja de äldres livskvalitet och deltagande i samhället och för att motverka social isolering och diskriminering?

4.4.5 Fysisk, social och kulturell verksamhet leder som bekant till ett tillfredsställande och friskt åldrande. Ofta dock försvåras tillgången till dessa verksamheter av hinder i boendemiljön och den omgivande naturen eller av brist på transportsmedel. Problemen är till stor del kända,⁽¹⁾ men det saknas i stort sett konkreta insatser.

— Vilka åtgärder kan och bör vidtas särskilt snabbt inom stads- och trafikplanering samt inom det sociala området, så att det växande antalet äldre kan få sina krav tillgodosedda och i möjligaste mån bevara sin självständighet i bostaden, på gator och på torg, när de använder transporter och när de utnyttjar tjänster?

— Hur kan boendemiljön utformas – exempelvis genom mötesplatser eller särskilda transportmedel – så att de äldre integreras socialt?

— Vilka länder har positiva erfarenheter inom relevanta områden och hur kan dessa överföras till andra områden och länder?

4.4.6 Orsaken till att äldre inte deltar i eller får tillgång till aktiviteter utanför hemmet är ofta den enskildes brist på finansiella medel eller sociala möjligheter eventuellt i kombination med fysiska eller sensoriska begränsningar. Det är framför allt viktigt för bland annat äldre kvinnor som bor ensamma att kunna delta i sociala och kulturella aktiviteter så att de inte blir isolerade.

— Vilka socialpolitiska åtgärder eller organisatoriska och tekniska innovationer kan göra det enklare för de äldre att delta i gemenskapen?

4.5 Forskningsbehovet i fråga om livslångt lärande

4.5.1 I ett samhälle som präglas av snabb social, kulturell och teknisk omvandling blir det livslånga lärandet allt viktigare. Detta gäller i särskilt hög grad äldre arbetstagare vars kunskaper ofta är föråldrade på dagens arbetsplatser. Både GD Utbildning och kultur och GD Sysselsättning och socialpolitik har betonat målsättningen att skapa ett europeiskt område för livslångt lärande. Rådet har också tagit ett beslut i denna fråga den 27 juni 2002.⁽²⁾ Även i detta hänseende finns det ett stort forskningsbehov framöver.

— Vilken typ av vidareutbildningsåtgärder är innehållsmässigt och metodiskt särskilt väl anpassad för äldre arbetstagare?

— Hur kan man säkerställa att de åtgärder som genomförs kommer samtliga arbetstagare till godo, oavsett ålder och kön?

4.5.2 Det livslånga lärandet berör också de personer som inte längre är yrkesverksamma. De måste också få möjlighet att vidareutveckla sig för sina sitt egna och samhällets behov.

— Hur uppstår och sprids kunskap i kunskapssamhället?

— Hur kan man i ökad utsträckning främja livslångt lärande för äldre oavsett om de förvärvsarbetar eller ej? Vilka möjligheter finns det redan i dag i medlemsländerna att delta i utbildnings- och informationsprogram inom yrkes- eller kulturrelaterade områden, och vilka erfarenheter finns det av exempelvis universitet för den tredje levnadsfasen eller från sammankomster om olika temaområden?

⁽¹⁾ European Conference of Ministers of Transport (ECMT) (2002). Transport and ageing of the population. Paris Cedex: OECD Publications.

⁽²⁾ KOM(2001) 678 slutlig. Rådets beslut av den 27 juni 2002, nr 2002/C 163/01, EGT C 163, 9.7.2002.

- Finns det något samband mellan förutvarande yrkesverksamhet och vidareutbildning sent i livet? Går det att dra slutsatser från utbildningsinsatser som gjorts under den yrkesverksamma fasen av livet, om hur de äldre skall kunna bibehålla sina lust att fortsätta lära sig samt att delta i utbildningar och ta del av kulturutbudet?
 - Hur är det möjligt att förbättra tillgången till utbildningsmöjligheter och kulturell mångfald även för hittills underrepresenterade grupper?
 - Hur kan offentliga media, ny teknik och e-lärande underlätta samhälleligt deltagande, kunskaps- och informationsöverföring samt personlig vidareutbildning för äldre?
 - Vilken primär kompetens är särskilt viktig när man blir äldre? (Jämför också punkt 4.6.1.)
 - Vilka grundläggande kunskaper om åldrande och ålderdom bör de personer och organisationer ha som har med äldre människor att göra? Vilka utbildningsinsatser krävs för att öka ungdomars förståelse för äldre? (Jämför också punkt 4.3.7.)
 - Hur kan genomförandet av redan beslutade åtgärder kontrolleras och hur skall de positiva erfarenheterna vidareförmedlas?
- olika typer av motion i närheten av de äldre så att de utnyttjar den verksamhet och de erbjudanden som finns?
- Vilka ytterligare möjligheter finns det att stimulera den fysiska, sensoriska, kognitiva och sociala förmågan?
 - För att kunna öka de förebyggande insatserna (exempelvis beträffande demens och särskilt Alzheimers sjukdom samt för att förebygga fall som leder till höftfrakturer) krävs det forskning inom områdena epidemiologi och etiologi vad gäller åldersbetingade sjukdomar.
 - Ett brådskande forskningsbehov finns också vad gäller förebyggande insatser och hälsofrämjande åtgärder i arbetslivet (jfr 4.2.1).
 - Det behövs också ytterligare forskning om vilka behandlingsmöjligheter det finns för äldre, både när det gäller allmänna sjukdomar med åldersspecifika drag och åldersrelaterade sjukdomar. Det saknas ofta terapeutisk kunskap om dessa, eftersom kliniska försök och läkemedelstester i stor utsträckning bara utförs på yngre vuxna personer. De hälsomässiga förutsättningarna hos gamla människor är inte jämförbara, eftersom de oftast inte lider av någon särskild sjukdom. Hos dem kan det i stället handla om större eller mindre funktionsförluster som inträder samtidigt.

4.6 Forskningsinsatser i fråga om hälsa och vårdbehov

4.6.1 Den demografiska förändringen anses vara särskilt bekymmersam på grund av det snabbt växande antalet äldre och de därmed ökande kostnaderna för socialsystemet och sjukvården. De närmaste 15 åren förväntas antalet 80-åringar i Europa stiga med 50 % till totalt fler än 20 miljoner. ⁽¹⁾ Antalet hundraåringar stiger exponentiellt i förhållande till detta. ⁽²⁾ Det är därför avgörande att forskningen särskilt inriktas på förebyggande åtgärder samt på att bevara och återställa de äldres funktionalitet och självständighet.

- Hur påverkar livsstilen hälsan på lång sikt och hur påverkas vissa sjukdomar? Hur kan man främja en sund livsstil?
- Hur kan man erbjuda god kost och organisera friskvårdsaktiviteter, exempelvis musikalisk/estetisk verksamhet och

⁽¹⁾ EUROSTAT (2002). The Social Situation in the European Union 2002. Luxembourg: Byrån för Europeiska gemenskapernas officiella publikationer.

⁽²⁾ Jfr Robine, J.M. & Vaupel, J. (2001). Emergence of supercentenarians in low mortality countries. *The Gerontologist*, 41 (special issue II), 212.

- Jämför också 4.6.3.

4.6.2 Det växande antalet äldre människor leder till att omsorgsbehovet ökar enormt under de närmaste åren, vilket i sin tur kommer att medföra stigande kostnader både för hushållen och för de offentliga finanserna. Även inom detta område krävs det mer omfattande forskningsinsatser:

- Hur kan och bör man förbättra vårdpersonalens utbildning och arbetsförhållanden så att vårdyrket förblir attraktivt?
- Vilka externa och vilka personliga förutsättningar måste det finnas för att relationen mellan vårdare och vårdtagare skall vara tillfredsställande för samtliga berörda parter?
- Hur kan vårdutbudet anpassas bättre till vårdtagarnas behov och krav och hur kan man starkare än hittills främja vård i hemmet?

- Hur kan tekniska lösningar bidra till att vårdande anhöriga och vårdpersonal avlastas utan att det medför att vårdtagarens integritet och värdighet kränks?
- Hur mycket ekonomiskt stöd och samhälleligt erkännande är nödvändigt för den belastning som vårdande anhöriga och professionella vårdkrafters insatser innebär? Hur kan, i synnerhet, vårdande anhöriga egna pensioner tryggas?
- Hur skall vård, smärtlindring och stöd i livets slutskede utformas så att människor får avsluta livet med bibehållen värdighet?

4.6.3 När det gäller vården saknas det innehållsmässigt likställda begrepp och definitioner (exempelvis för begreppet "hemvård"). Det finns inga enhetliga strukturer för olika tjänster och inga riktlinjer om vårdpersonalens kvalifikationer.

- Vilka åtgärder bör vidtas för att få till stånd ett enhetligt språkbruk och därmed ökad överblick över vårdområdet?
- Vilka tekniska, geriatriska, socialpsykologiska och övriga fackkunskaper bör de besitta som erbjuder medicinska tjänster och vårdtjänster inom Europa?

4.7 Forskningsbehovet i fråga om ny teknik

4.7.1 Som bekant påverkar den snabbt ökande teknikanvändningen, särskilt den nya informations- och kommunikationstekniken (IKT), alla de områden som nämnts ovan (4.1 till 4.6). I arbetslivet t.ex. utgör denna teknik ofta grunden till utslagning av äldre arbetstagare. Å andra sidan har undersökningar visat att man kan stödja deras yrkeskompetens med en motsvarande anpassning. Denna aspekt måste således beaktas inom forskning på alla områden. Man måste särskilt ta hänsyn till etiska aspekter och integration av äldre människor som varken kan eller vill utnyttja de tekniska innovationerna.

4.8 Inventering, sammankoppling och komplettering av befintliga kunskaper

4.8.1 Det finns redan en bred kunskapsbas i form av nationell och europeisk forskning. Resultaten av denna forskning gäller dock främst enskilda aspekter och har tagits fram utifrån enskilda discipliners perspektiv. Kunskapen är spridd och finns ofta endast tillgänglig på det egna språket. Forskningsresultaten

kan sällan jämföras på grund av olika stickprovsmetoder och mätinstrument.

- Det vore positivt om man kunde inventera denna spridda kunskap, så att resultaten kan kopplas samman, jämföras, utvärderas systematiskt och slutligen göras allmänt tillgängliga.
- Sedan skulle man kunna göra ytterligare analyser av det insamlade och inventerade materialet samt kunna stämma av metoder och instrument vid undersökningar så att man kan utveckla en gemensam och disciplinövergripande forskning. De nyinrättade kompetenscentrum (centres of excellence), nätverk mellan spetsforskningscentrum (networks of excellence) och tematiska samordningsinsatser som finns inom sjätte ramprogrammet för forskning kan användas för att främja denna typ av insamling, integration och vidarebehandling av kunskap. (1)

- Det vore också önskvärt att utveckla enhetliga metoder för insamling och bedömning av äldre människors livskvalitet i Europa samt att över tiden kunna samla dokumentation och analyser i en europeisk databas. För detta krävs det uppdelning i kön, indelning i olika ålders- och inkomstgrupper samt en indelning efter region, eftersom de indikatorer som hittills samlats in för inventering av äldre människors levnadsförhållanden inte är tillräckliga. Ytterligare indikatorer som måste tas upp är uppgifter om hälsotillstånd och funktionshinder, försörjningssystem och landspecifika förutsättningar. Eventuellt kan detta ske i samarbete med Eurostat.

- Det stora antalet statistiska uppgifter och andra relevanta kunskapskällor måste snarast integreras och kopplas samman. Forskningsresultaten från de olika områdena inom det femte och det sjätte ramprogrammet förutsätter också ett integrerat synsätt för att kunna dra slutsatser som är praktiskt genomförbara. Den inventerade och integrerade kunskapen måste spridas så snart som möjligt.

- Företrädare för seniororganisationerna bör engageras mer i framtida projekt så att forskning och politik inte utformas för utan i samarbete med äldre.

5. Målsättningar och krav

5.1 I den föreliggande initiativrapporten analyseras kravet på att inrätta en nyckelåtgärd om området "demografiska förändringar – livskvalitet i ålderdomen och tekniska behov" inom det sjunde ramprogrammet för forskning.

(1) Se även Yttrande från Ekonomiska och sociala kommittén om "Kommissionens meddelande till rådet, Europaparlamentet, Ekonomiska och sociala kommittén och Regionkommittén: Mot ett europeiskt område för forskningsverksamhet", EGT C 204, 18.7.2000.

5.2 Målsättningen med att främja forskning om åldrandet – både över och mellan forskningsdisciplinerna – samt att stödja forskning om socialt deltagande i denna åldersgrupp är att

- a) skapa den kunskapsbas som krävs för att kunna planera och agera politiskt och därmed kunna hantera konsekvenserna av den ändrade åldersstrukturen i Europa på ett rättvist, innovativt och kostnadseffektivt sätt och att
- b) kunna utarbeta det underlag och de instrument som krävs för att få ett värdigt synsätt på åldrandet i samhället.

5.3 De ovannämnda forskningsområdena och exemplen på frågor visar vilket starkt samband det finns mellan biologiska, psykologiska, sociala, kulturella, tekniska, ekonomiska och strukturella aspekter när det gäller åldrande och ålderdom. Samtidigt äger åldrandet rum i ett konkret geografiskt och samhälleligt sammanhang. Det finns dock stora geografiska, kulturella och sociala skillnader och motsättningar både mellan och inom de olika länderna. Både det faktum att åldrandeprocessen kan se ut på så många olika sätt och att den sker under mycket olika förutsättningar medför att forskningen om åldrande måste ske både över och mellan forskningsdisciplinerna. Det krävs också ett långsiktigt forskningsperspektiv för att kunna inbegripa och beskriva förändringsprocesser. ⁽¹⁾

5.4 Det är endast en sådan bredd och långsiktigt inriktad forskning som kan leda till välunderbyggda planerings- och beslutsunderlag, vilket krävs i fråga om den förändrade åldersstrukturen inom de mest skiftande samhällsområden och på alla beslutsnivåer. Åldrandet är inte bara ett biologiskt och medicinskt eller tekniskt/ekonomiskt problem utan en samhällelig, social och kulturell uppgift som måste få sin lösning.

5.5 Kommittén kräver förutom de ovan nämnda forskningsinsatserna även följande:

- En hearing på temat "demografiska förändringar – livskvalitet för gamla" inom EESK i syfte att bland annat föreslå en genomförbarhetsstudie beträffande en motsvarande byrå och eventuellt ytterligare ett nödvändigt initiativ.

Bryssel den 15 september 2004

- Att det inrättas ett europeiskt proaktivt och framåtblickande organ (European Observatory) för att samla in uppgifter om och bedöma äldre människors livskvalitet i Europa, för att på lång sikt kunna sammanställa dokumentation och analyser i en europeisk databas, för att kunna utarbeta empiriskt underbyggda prognoser, för att sammankoppla och föra vidare kunskap samt för att dra slutsatser av praktisk och politisk betydelse.
- Att man organiserar seminarier och konferenser för att öka kunskapen både om den demografiska omvandlingen och insikten om att det krävs brådskande preventiva och kompletterande åtgärder, för att stärka medvetandet om de positiva aspekterna på åldrandet och motverka åldersdiskriminering och slutligen för att sprida forskningsresultaten så brett som möjligt och öka utbytet mellan de gamla och nya medlemsländerna.
- EESK anser att man bör följa upp frågan om omfattning och komplexitet när det gäller den åldrande befolkningen och de möjligheter och utmaningar den medför genom den "öppna samordningsmetoden" i syfte att
 - inleda utbyte av erfarenheter och göra jämförelser mellan olika europeiska länder och lära av varandra,
 - främja dialogen mellan företrädare för det organiserade civila samhället och berörda generaldirektorat på kommissionen, ⁽²⁾
 - definiera gemensamma mål,
 - genomföra handlingsprogrammet om åldrandefrågor (som beslutades i april 2002 i Madrid) samt göra en översyn om FN/ECE:s strategi för genomförande (som antogs genom det uttalande ministrarna gjorde i Berlin i september 2001) och att upprätta ett forum för gemensamma värderingar i ett samhälle som åldras.

5.6 Den slutliga målsättningen är att GÖRA LIVET OCH ÅLDRANDET POSITIVT FÖR DE EUROPEISKA MEDBORGARNÄ inte bara för dem som nu är äldre och mycket gamla utan också för kommande generationer av unga och gamla.

Europeiska ekonomiska och sociala kommitténs
ordförande
Roger BRIESCH

⁽¹⁾ Se även EESK:s yttrande i EUT C 95, 23.04.2003 (KOM(2002) 565 slutlig.

⁽²⁾ Kommissionens meddelande KOM(2002) 277 slutlig.